

SZEMLE

MEDIEVAL WARFARE

A Reader

(Ed. Kelly Robert DeVries, Michael Livingston. *Readings in Medieval Civilizations and Cultures XXI*. University of Toronto Press, Toronto–Buffalo–Boston, 2019. 368 o. ISBN 9781442636699)

A korábbi monográfiáiról és tanulmányairól Magyarországon is ismert hadtörténész, Kelly Robert DeVries¹ és szerzőtársa szinte lehetetlenre vállalkozott, amikor a középkori hadtörténelem egészét próbálták lefedni, jórészt latin, francia nyelvű forrásokból adva közre szemelvényeket angol fordításban. A hadtörténet iránti érdeklődést mutatja, hogy a sorozatban nyolcadikként már 2014-ben megjelent egy kizárólag a keresztes háborúkat tárgyaló kötet. Jelen kötet esetében a kezdő és záró év valóban jól megválasztott, a kötet 378-tól, az adrianopoliszi csatától egészen 1522-ig válogat, amikor a johannitáktól az oszmánok elfoglalták Rodoszt. A 139 forrásszöveg nem időrendben követi egymást, hanem négy nagyobb részben, s azokon belül több kisebb, logikusan megválasztott alfejezetben. Az egyes szemelvényeket rendkívül rövid tartalmi bevezetés világítja meg, csak a forrásul szolgáló kiadványt jelölve meg, s mellőzve a szakirodalmi tájékoztatást. A módszer akár kritizálható is lehetne a kiválasztott tételek kis száma miatt, de ellenkező esetben egy kezelhetetlenül vastag szöveggyűjtemény született volna. Hasonló ellenvetés tehető a lábjegyzetek hiánya miatt is, ami az olvasótól eleve feltételez egy, a középkori politikai történelemben való alapvető jártasságot. A tematikus megközelítés ugyanakkor valóban nem teszi szükségessé minden egyes személy azonosítását, a történeti jelenségek és harci eljárások változása ezek aprólékos ismerete nélkül is nyomon követhető. Az angolszász olvasóközönség igényei miatt érthető a válogatott források keletkezési helyének földrajzi megoszlása, ami alapvetően Nyugat-Európára korlátozódik. Bizony ebben a hispániai reconquista (akár keresztény, akár arab oldalról), vagy a német és itáliai hadtörténet eseményei csak említést kaptak. A bekerülés esélyét nagyban megnövelte, ha korábbi angol fordítás állt a szerkesztők rendelkezésére. A már megjelent, keresztes háborúkról szóló kötet pedig nagyban tehermentesítette a szerzők munkáját, igaz, a rövid bevezetőkben utalhattak volna az ott már közölt szemelvényekre, ha azok hasonló témájúak. Egy-egy bizánci, lengyel, magyar, ruszbeli esemény csak a kötet mutatójába került be, bár Bizánc 1453-es bevételét egy terjedelmes szemelvényben mutatja be.

Meglepetésre a rövid nyitó fejezet a harcokban megsebesültekkel foglalkozik, ami a témából következően inkább a harci cselekmények után kaphatott volna helyet. Ennek legérdekesebb szemelvénye az első ezredforduló körüli óangol kitalálás rejtvény, melynek tárgya a pajzs és az íj. A kötet élére a háborús előkészületek témájú fejezet kívánkozna, amit értelemszerűen a jogos háború első nagyhatású keresztény teoretikusának,

¹ Lásd ismertetésünket: Kelly DeVries (szerk.): *Medieval Warfare 1300–1450*. Farnham, Surrey–Burlington, VT, Ashgate, 2010. *Had történelmi Közlemények*, 124. (2011) 4. sz. 935–937. o.

Szent Ágostonnak egy fejtegetése vezet be. Ezt joggal egészíthette volna ki egy vonatkozó részlet Gratianus egyházi jogi kézikönyvéből, ami egyébként is visszanyúl az ágostoni gondolatokig, s a mai nemzetközi hadijog számára is nagyhatású munkának bizonyult. A kötet szerkesztői általában mellőzték a jogforrásokat, talán azért, mert kevésbé gondolták azokat érdekesnek. Még így is bekerült az első kereszties hadjáratot meghirdető clermont-i felhívás egyik változata és az istenbékét meghirdető németalföldi egyezés. Kár, hogy az 1481-ben Dél-Itáliában az oszmánok áldozataként említett katona esetében nem utaltak arra, hogy itt bizony a II. Mehmed által 1480-ban indított otrantói invázióról van szó, melynek során Mátyás király egy több száz fős segédcsoportot hajóztatott át a nápolyi királyság megerősítésére. A felhasználható segédkönyvek sorában joggal idézik a magyarul is olvasható római klasszikus, Vegetius ostromokról szóló fejezetét, miként egyedülálló forrásunk a magyarul szintén olvasható templomos lovagrendi szabályzat is. A lovagi irodalom klasszikusai sajnos magyarul még nem olvashatók, így Boucicaud életírása, Geoffroi de Charny műve, vagy Rajmundus Lullus könyvecskéje a lovagok kiképzéséről és az ideálokról – utóbbi magyar fordítása évek óta megjelenésre vár. Ide tartozik a hadjáratok és fegyverzet finanszírozásáról, a csapatok mozgósításáról szóló rész, olyan meglepő részletekkel, mint a kölcsönszerződéssel megszerzett és viselt páncél, Troyes város fegyvertárának leltára, a Jó Fülöp burgundi hercegnek a leányával hozományként adott fegyvertár listája.

A kötet gerincét értelemszerűen a hadjáratok, a tényleges fegyveres küzdelem bemutatása teszi ki: a hadiszabályzatok, a menet, a vezérek beszédei és formális hadüzenetek, a szárazföldi, tengeri ütközetek és várostromok, a hőstettek, párbajok témái köré csoportosítva. Ezek között olyan csemegével is találkozunk, mint az 1415-ös angol győzelemmel zárult agincourt-i ütközet haditervével, amelyet maga Boucicaud marsall készített, s az Antonio Burgio-féle mohácsi felvonulási tervhez hasonlóan csak néhány éve bukkant elő a levéltárból. A forrásokból olyan kérdésekre is választ kapunk, hogy az oszmánok éltek-e a várostromok során az éjszakai rohamok lehetőségével, melynek kérdése éppen Nándorfehérvár 1456-os ostroma során merült fel a hazai szakirodalomban. Meglepő módon Rodosz 1480-as ostroma kapcsán a szerkesztők a bevezetőben elmesélik Hunyadi János és Kapisztrán János hőstetteit, nyilván Norman Housley tanulmányának hatására. Külön is figyelmet érdemel, hogy az 1333-as Halidon Hillnél lezajlott skót–angol csatában a csata szünetében a szembenálló felek éppen egy olyan óriás és egy pöttöm méretű vitéz párviadalán szórakoztak, mint amilyent a magyar Botond monda őrzött meg. Különösen érdekes III. Richárd sorsának bemutatása, akinek földi maradványait egy leicesteri parkolóban találták meg néhány éve, ami egyébként is rendkívül hasonló a morvamezei csatát követően Ottokár királlyal megtörténtekhez.

Az utolsó fejezet a harci események következményeivel: a rablással, fosztogatással, túszok ejtésével, a fogságba esettek sorsával, esetleges kivégzésével foglalkozik, valamint nagyon röviden tárgyalja a háborúk emlékezetét. Itt olvashatunk egy részletet Rogeriusnak a magyarországi tatárjárást elbeszélő művéből, ismét azt a hamis képet sugallva, mintha a magyarok a Dunánál nem álltak volna sikerrel ellent a tatároknak. Meglepő a vikingektől visszavásárolt liturgikus kézirat, egy evangeliárium esete 800 körülről, ami nyilván nemesfémekkel és drágakövekkel díszített kötéstáblájának köszönhetően válhatott értékes hadizsákmánnyá a fosztogatók számára.